

Aan het einde van de negentiende eeuw kwam er vanuit de kleistreken van Friesland en Groningen een immigratiestroom naar Argentinië op gang. Het was meer iets voor godvrezenden dan voor de flauwhartigen. De kleine Dirk uit Dokkumer Nieuwe Zijlen werd als Don Diego hun leidman.

Schapen zonder herder

WIO JOUSTRA

Vader Zijlstra had op een landgoed van zo'n zesduizend hectare een woning toegewezen gekregen. Het huisje bestond uit een aarden vloer, muren van leem en een dak van zink. Een schaapherder leefde de familie een stapel stinkende schapenvachten om op en onder te slapen, en een emmer zodat ze water konden putten.

Het moet, op die koude meidag in 1889 aan de haven van Amsterdam, een hartverscheurend toneel zijn geweest. Tegen het decor van een verrijzend nieuw centraal station in de hoofdstad, nam een groep pover geklede landverhuizers uit het noorden des lands stottend en snikkend afscheid van familieleden.

Op dit moment hadden ze weliswaar gewacht sinds ze hier de vorige dag met een speciale emigrantentrein naar toe waren gereisd, maar het was met zwaar gemoed en gemengde gevoelens dat ze op weg gingen naar het Grote Onbekende.

„De tijd om aan boord van het oude stoomschip 'De Leerdam' te gaan was gekomen; wanneer het zein gegeven werd, ontsnapte een zucht van verlichting uit vele bor-

sten, maar het was gemengd met een gevoel van grote pijn. Zullen we het vaderland ooit weer terug zien?”

Dat zou, een mensenleven later, Dirk Zijlstra schrijven in zijn memoires 'Cuel Ovejas sin Pastor', wat vrij vertaald 'Als Schapen zonder Herder' betekent. Aan de De Ruyterkade op die memorabele ochtend mei, waarop hij met zijn ouders over de loopp plank naar het dek van het schip liep, was de kleine Dirk uit Dokkumer Nieuwe Zijlen nog niet tien jaar oud.

Naast de Zijlstra's werd ook de familie Plus uit het Groningse Usqueert ingescheept. Taake Zijlstra en Jan Plus, knechten die bij hun boeren de kost niet meer konden verdienen, hadden besloten hun geluk aan de andere kant van de wereld te beproeven. Beiden waren orthodox gereformeerd en hadden zich laten leiden door hun voorman Abraham Kyper, die werkloze volgelingen aanmoedigde te emigreren omdat hij ontvredende arbeiders zag als een gevaar voor de maatschappij.

In Argentinië, want daar ging de reis naar toe, zouden Dirk Zijlstra en Adelaide Plus een jaar of vijf-

tien later met elkaar trouwen. Dirk werd in de Nederlandse kolonie al gauw 'Don Diego' genoemd. Hij was er de belangrijkste man, zette zich in voor de Nederlandse kerk, de school en de landbouwcoöperatie en vertaalde de kinderbijbel van Anne de Vries in het Spaans. Prins Bernhard kwam rechtstreeks van zijn later gerechtmakende bezoek aan Evita Perron naar de kolonie om Don Diego een lintje op te spelen.

Pampa

Maandenlang wrong de Oude Zijlstra zijn handen. *Sitjitten was voor hem een straf, maar zonder gereedschap kon hij niet ploegen. De landeigenaar uit Buenos Aires liet niets van zich horen. Toen eindelijk de kisten uit Friesland kwamen, pakte Taake Zijlstra zijn oude spade uit Dokkumer Nieuwe Zijlen en begon de aarde om te keren. De Argentijnse knechten wisten niet hoe ze het hadden. „Gaaf hij de hele pampa doen?“, vroegen ze goedgemutst. Wisten zij veel dat ledigheid des duivels oorkussen was?*

Vrijheidszin, eerbij, idealisme en individualisme

Honderdvijfentwintig jaar geleden kwam uit de kleibouwstreken van Friesland, Groningen en Zeeland een niet geringe migrantenstroom naar Argentinië op gang. Deze streken waren het hardst door de agrarische crisis getroffen. De crisis was veroorzaakt doordat de Verenigde Staten zich na de Burgeroorlog (1861-1865) en de uitbreiding van het spoorwegennet aan spoedig tot een belangrijk graanexporteur ontwikkelden. Graan uit Amerika en andere exportlanden als Argentinië, Canada, Rusland en India werd op de Europese markt gedumpt.

Vanwege de liberale invoerrechts kwam het merendeel in Nederland en Engeland terecht, landen die toen net enkele jaren van magere oogsten achter de rug hadden. Het was het recept voor een economische ramp in deze continenten.

De wereldgraanmarkt werd langdurig ontvriest, de prijzen van Europees graan kelderden en in provincies als Friesland en Groningen waren mede als gevolg van de beginnende mechanisatie al snel aanzienlijk minder arbeiders nodig, die ook nog eens tegen lagere lonen moesten werken.

Armoede en werkloosheid waren de voornaamste redenen voor deze agrarische diaspora. Maar ook niet-materiele factoren speel-

den een belangrijke rol, zoals mentaliteit en godsdienst - gereformeerd en Nederlands Hervormd -, evenals de bij veel noorderlingen aangeboren vrijheidszin, eerbij, idealisme en individualisme.

In zijn 'Friesland' schreef J.D. Wildeboer: „De gedachten van de hele wereld het werktoneel is van de christen (Gen. 1:28) klinkt de Calvinist vertrouwd in de oren. Hij vindt de bewering dat de mens moet blijven op de plaats waar God hem gesteld heeft, getuigen van een liddelijke mentaliteit die te verwerpen is.“

Lasso's
An geld hadden de Zijlstra's groot gebrek. Daarom werd Dirk, inmiddels elf, als knechtje aan een schaapherder verhuurd, die vijftig kilometer verderop woonde. Langer dan

De familie Zijlstra tijdens het veertigjarig huwelijksfeest van Don Diego en Adelaide in 1946.

Don Diego Zijlstra en zijn vrouw Adelaide met prins Bernhard, die in 1951 op bezoek was in Tres Arroyos.

In 2006 bezochten kroonprins Willem-Alexander en prinses Máxima het Colegio Holandes in Tres Arroyos.

Een houten keet vol luizen

Enma in de binnenlanden aangekomen gingen veel landverhuizers al snel aan de barre omstandigheden ten onder. Dit was niet het voorgespiegelde paradijs, dit was een troesteloze woestijn. Ziekte, desillusie, drank en apathie maakte zich van een aantal meester.

Maar niet van de families Zijlstra en Plus. Zij zetten door, gesteerd door hun geloof en niet te beroerd om hun boeltje op te pakken als de omstandigheden ergens anders beter waren. Ze verhuisden, steeds in de buurt van Tres Arroyos, van La Hiberna naar La Corina, naar San Cayetano en Necochea. Ze verbouwden graan

en hielden rundvee. De ontberingen waren groot, maar een jaar of tien na aankomst kregen ze het beter. Er was land en werk in overvloed en een toekomst voor kinderen en kleinkinderen was de uiteindelijke oogst van de tegenspoed. Vanaf 1906 gaf Adelaide tweetalig - Spaans en Nederlands - les aan huis aan kinderen uit de Nederlandse kolonie.

Op zondag kwamen Nederlanders in datzelfde huis samen om de preek te lezen en psalmen te zingen. Nog altijd draagt Tres Arroyos, gelegen in het zuidoosten van de provincie Buenos Aires en gevormd van vierduizend inwoners toen naar zestigduizend nu, met een gereformeerde kerk, een eigen school, een Oranjerovereniging en een landbouwcoöperatie een Nederlands stempel.

De invloed van Don Diego Zijlstra en via hem van Abraham Kyper is in Tres Arroyos bijna tastbaar. Er is nog steeds sprake van een Nederlandse gemeenschap.

De blonde haren verraden de Nederlandse komaf van een deel van de leerlingen van het Colegio Holandes in Tres Arroyos. Nederlands wordt niet meer gesproken op deze school.

De gereformeerde kerk bepaalt of iemand wel of niet bij de Nederlandse gemeenschap hoort.

Identiteit en etniciteit zijn nog altijd belangrijke factoren in het dagelijks leven van Nederlandse Argentijnen. De Oranjerovereniging organiseert oud-Hollandse thema-avondjes om de Nederlandse cultuur - spoeien, koek eten, Delfts blauw en naar muziek van Marianne Weber en Jan Smit luisteren - niet verlopen te laten gaan.

Vroeger was hij broer geweest, maar dat zag je niet aan hem of Don Diego bewoog zich statig, droeg een bril met dikke glazen en had meer iets van een dominee of onderwijzer. Zijn vrouw Dora Adelaide Zijlstra-Plus was klein en gezet en droeg het haar in een knoetje. De meisjes wisten al van de meester dat zij de moeder was van maar liefst zeventien kinderen. Geen enkel Nederlands gezin in Tres Arroyos was groter.

Bromen: de emigratie naar Argentinië aan het einde van de negentiende eeuw is weer actueel geworden dankzij het vorig jaar verschenen boek 'Legenatie' van Carolijn Visser, uitgeverij Augustus, Amsterdam; de versie van dit verhaal komt, net als de beide zaart-wit foto's op deze pagina's uit dit boek, waarin hoofdstuk 37 aan Don Diego is gewijd. Voorts is gepuut uit twee doctoraalscripties: 'De Opstij van de 'Legenatie' over de achtgronden van de Friese migratiestroom - van Gerlieke Sanda (juni 2003), waarvan een exemplaar is in te zien in het Streekarchief Noord-oost-Friesland in Dokkum, en 'Hollands Glorie' - over de invloed van de gereformeerde kerk in Tres Arroyos - van Jacqueline Kelen (Utrecht, 2009) dat op internet te vinden is. Ook is relevante informatie beschikbaar op sneuperdokkum.blogspot.com